O‘ZBEKISTON RESPUBLIKASI OLIY TA’LIM, FAN VA INNOVATSIYALAR VAZIRLIGI

MIRZO ULUG‘BEK NOMIDAGI O‘ZBEKISTON MILLIY UNIVERSITETINING JIZZAX FILIALI

KOMPYUTER ILMLARI VA MUHANDISLIK TEXNOLOGIYALARI

mavzusidagi Xalqaro ilmiy-texnik anjuman materiallari to‘plami

2026-yil 25-26-sentabr

(2-qism)

JIZZAX-2026

Kompyuter ilmlari va muhandislik texnologiyalari. Xalqaro ilmiy-texnik anjuman materiallari to‘plami – Jizzax: O‘zMU Jizzax filiali, 2026-yil 25-26-sentabr. 315-bet.

Xalqaro miqyosidagi ilmiy-texnik anjuman materiallarida zamonaviy kompyuter ilmlari va muhandislik texnologiyalari sohasidagi innovatsion tadqiqotlar aks etgan.

Globallashuv sharoitida davlatimizni yanada barqaror va jadal sur’atlar bilan rivojlantirish bo‘yicha amalga oshirilayotgan islohotlar samarasini yaxshilash sohasidagi ilmiy-tadqiqot ishlariga alohida e’tibor qaratilgan. Zero iqtisodiyotning, ijtimoiy sohalarni qamrab olgan modernizatsiya jarayonlari, hayotning barcha sohalarini liberallashtirishni talab qilmoqda.

Ushbu ilmiy ma’ruza tezislari to‘plamida mamlakatimiz va xorijlik turli yo‘nalishlarda faoliyat olib borayotgan mutaxassislar, olimlar, professor-o‘qituvchilar, ilmiy tadqiqot institutlari va markazlarining ilmiy xodimlari, tadqiqotchilari, magistr va talabalarning ilmiy-tadqiqot ishlari natijalari mujassamlashgan.

Mas’ul muharrirlar: DSc.prof. Turakulov O.X., t.f.n., dots. Baboyev A.M.

Tahrir hay’ati a’zolari: p.f.d.(DSc), prof. Turakulov O.X., t.f.n., dots. Baboyev A.M., t.f.f.d.(PhD), prof. Abduraxmanov R.A., p.f.f.d.(PhD) Eshankulov B.S., p.f.n., dots. Aliqulov S.T., p.f.n., dots. Alimov N.N., p.f.f.d.(PhD), dots. Alibayev S.X., т.f.f.d.(PhD), dots. Abdumalikov A.A, p.f.f.d.(PhD) Hafizov E.A., f.f.f.d.(PhD) dots., Norbekova B.Sh. p.f.f.d.(PhD) dots. Sindorov L.K., t.f.f.d.(PhD), dots. Nasirov B.U., b.f.f.d. (PhD) O‘ralov A.I., p.f.n., dots. Aliqulov S.T., t.f.f.d.(PhD) Kuvandikov J.T., i.f.n., dots. Tsoy M.P., Sharipova S.F., Jo‘rayev M.M.

Mazkur to‘plamga kiritilgan ma’ruza tezislarining mazmuni, undagi statistik ma’lumotlar va me’yoriy hujjatlarning to‘g‘riligi hamda tanqidiy fikr-mulohazalar, keltirilgan takliflarga mualliflarning o‘zlari mas’uldirlar.

2. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining 2023-yil 2-sentabrdagi "Kapital bozorini rivojlantirishning qo‘shimcha chora-tadbirlari to‘g‘risida"gi PQ-291-sonli Qarori.

3. Cummins, J. D., & Phillips, R. D. (2005). Estimating the Cost of Equity Capital for Property-Liability Insurers. *Journal of Risk and Insurance*, 72(3), 441-478.

4. Muxtarov B.SUG‘URTA KOMPANIYALARINING MOLIYAVIY RESURSLARI SAMARADORLIGINI OSHIRISHDA RISK-MENEJMENTI MEXANIZMINI TASHKIL ETISH //Scientific practical conference. – 2025. – T. 1. – №. 1. – C. 207-209.

5. Burkhanov A. U., Yadgarov A. A., Tugizova M. S. Forecast scenarios of the development of agricultural insurance in Uzbekistan based on econometric models against the background of climate change. – 2024.

6. Shennayev X.M. (2019). *Sug‘urta ishi*. Oliy o‘quv yurtlari uchun darslik. Toshkent: "Iqtisodiyot-Moliya", 412 b.

7. Xo‘jayev R., & Jo‘rayev A. (2022). O‘zbekistonda sug‘urta zaxiralarini shakllantirish va ulardan moliya bozorida samarali foydalanish yo‘nalishlari. *Moliya va bank ishi* jurnali, 4-son, 34-41 b.

8. O‘zbekiston Respublikasi Istiqbolli loyihalar milliy agentligi (NAPP). Sug‘urta bozori sharhlari (2023-2025 yillar). Elektron manba: www.napp.uz

9. "Toshkent" Respublika fond birjasi (UZSE) rasmiy ma'lumotlari. Elektron manba: www.uzse.uz

O‘ZBEKISTONDA TURIZM XIZMATLARINING XALQARO BOZORDAGI RAQOBATBARDOSHLIGINI OSHIRISH YO‘NALISHLARI

Usmonova Vasila Botirovna
Mirzo Ulug‘bek nomidagi O‘zbekiston Milliy universitetining Jizzax filiali “Iqtisodiyot va turizm” kafedrasi katta o‘qituvchisi, i.f.f.d. (Phd)

Annotatsiya. Mazkur tezisda O‘zbekistonda turizm xizmatlarining xalqaro bozordagi raqobatbardoshligi, uning hozirgi holati va rivojlanish tendensiyalari tahlil qilinadi. Xorijiy turistlar oqimining o‘sishi, turizm xizmatlari eksportining xizmatlar eksportidagi ulushi, xalqaro turizm indekslaridagi o‘rin hamda mavjud raqobat ustunliklari baholanadi. Shuningdek, xizmatlar sifatini oshirish, transport va turizm infratuzilmasini modernizatsiya qilish, raqamli texnologiyalarni keng qo‘llash, turistik mahsulotlarni diversifikatsiya qilish, marketingni kuchaytirish va malakali kadrlar tayyorlash bo‘yicha ustuvor yo‘nalishlar asoslanadi.

Kalit so‘zlar: turizm, turizm xizmatlari, xalqaro turizm bozori, raqobatbardoshlik, turizm eksporti, turistik mahsulot, xizmat sifati, turizm infratuzilmasi, raqamli turizm, turistik marketing.

Jahon iqtisodiyotida turizm xizmatlar sohasi tarkibidagi eng dinamik yo‘nalishlardan biri bo‘lib, uning rivojlanishi mehmonxona xo‘jaligi, transport,

umumiy ovqatlanish, savdo, hunarmandchilik, madaniyat, axborot texnologiyalari va moliyaviy xizmatlar bilan uzviy bog‘langan. Shu sababli mamlakatlarning xalqaro turizm bozoridagi raqobatbardoshligi faqat turistlar soni bilan emas, balki xizmat sifati, turistik mahsulotlarning xilma-xilligi, infratuzilma, transport qulayligi, narx-sifat mutanosibligi, xavfsizlik, raqamli xizmatlar va mamlakatning xalqaro imiji bilan belgilanadi.

So‘nggi yillarda O‘zbekistonda turizmni iqtisodiyotning strategik tarmoqlaridan biriga aylantirish yo‘lida tizimli islohotlar amalga oshirilmoqda. Viza tartibining soddalashtirilishi, elektron viza tizimining joriy etilishi, yangi aviaqatnovlarning ochilishi, joylashtirish vositalari sonining ko‘payishi, tarixiy shaharlar infratuzilmasining yangilanishi hamda yangi turizm yo‘nalishlarining rivojlantirilishi xorijiy turistlar oqimini sezilarli oshirmoqda.

O‘zbekiston Respublikasi Milliy statistika qo‘mitasi ma’lumotlariga ko‘ra, 2025-yilda O‘zbekistonga turistik maqsadlarda 11,7 million nafar xorijiy fuqaro tashrif buyurgan. Bu 2024-yilga nisbatan 3,7 million nafarga yoki 46,8 foizga ko‘pdir [1]. 2026-yil yanvar–iyun oylarida esa mamlakatga 6 million 565 mingdan ortiq xorijiy fuqaro turistik maqsadlarda kelgan bo‘lib, bu ko‘rsatkich 2025-yilning mos davriga nisbatan qariyb 24,9 foizga oshgan [2]. Mazkur raqamlar turizm bozorida talabning yuqori sur’atlarda tiklanib va kengayib borayotganini ko‘rsatadi.

Turistlar geografiyasining kengayishi ham muhim tendensiyadir. 2026-yilning birinchi yarmida O‘zbekistonga 205 ta davlatdan turistlar kelgani qayd etilgan [3]. Bu holat mamlakatning faqat mintaqaviy emas, balki xalqaro turistik yo‘nalish sifatida tanilayotganini ko‘rsatadi. Shu bilan birga, turistlar tarkibida qo‘shni davlatlar ulushining yuqoriligi uzoq xorij bozorlarida faol marketing olib borish va yuqori xarid qobiliyatiga ega turistlar oqimini ko‘paytirish zarurligini ham anglatadi.

Turizmning tashqi iqtisodiy faoliyatdagi roli ham kuchaymoqda. 2026-yil yanvar–iyul oylarida O‘zbekiston xizmatlar eksporti 7,3 milliard AQSh dollarini tashkil etgan va uning tarkibida sayohat, ya’ni turizm xizmatlari 53,8 foiz ulush bilan yetakchi o‘rinni egallagan [4]. Bu turizmning mamlakatga xorijiy valyuta tushumlarini ko‘paytirish, yangi ish o‘rinlarini yaratish va hududiy iqtisodiy faollikni rag‘batlantirishdagi salohiyati yuqoriligini tasdiqlaydi.

O‘zbekistonning xalqaro turizm raqobatbardoshligidagi siljishlar xalqaro reytinglarda ham aks etmoqda. Jahon iqtisodiy forumining Travel & Tourism Development Index 2024 hisobotida O‘zbekiston 119 ta mamlakat orasida 78-o‘rinni egallagan. 2019–2024-yillarda mamlakatning indeks ko‘rsatkichi 7,8 foizga yaxshilanib, 94-o‘rindan 78-o‘ringa ko‘tarilgan [5]. Biroq turistlar sonining ko‘payishi o‘z-o‘zidan yuqori raqobatbardoshlikni kafolatlamaydi. Asosiy mezonlardan biri turistning mamlakatda qolish muddati, o‘rtacha xarajati, xizmatlardan qoniqishi va takroriy tashrif ehtimolidir.

O‘zbekistonda turizm xizmatlarining xalqaro raqobatbardoshligini oshirishning birinchi ustuvor yo‘nalishi xizmat sifatini xalqaro standartlarga moslashtirishdir. Mehmonxona, restoran, transport, gidlik va turoperatorlik xizmatlarida mijozga yo‘naltirilgan boshqaruv tamoyillarini keng qo‘llash, xizmat sifati bo‘yicha ichki nazorat va mustaqil baholash mexanizmlarini rivojlantirish zarur.

Onlayn sharhlar va reytinglarning xarid qarorlariga ta’siri kuchaygan bir sharoitda har bir xizmat ko‘rsatuvchi subyektning obro‘si mamlakatning umumiy turistik imijiga bevosita ta’sir qiladi.

Ikkinchi yo‘nalish turistik mahsulotlarni diversifikatsiya qilish bilan bog‘liq. O‘zbekiston xalqaro bozorda, avvalo, Samarqand, Buxoro va Xiva kabi tarixiy shaharlari bilan tanilgan. Biroq zamonaviy turist yangi tajriba, faol dam olish va mahalliy hayot bilan yaqindan tanishishga intiladi. Shu bois ekologik, gastronomik, ziyorat, tibbiy, etno, agro, tog‘ va ekstremal turizm, shuningdek, MICE turizmini rivojlantirish turistik mavsumni uzaytirish va xarajat hajmini oshirish imkonini beradi.

Uchinchi yo‘nalish transport va turizm infratuzilmasini o‘zaro uyg‘un rivojlantirishdir. Turistik manzilning jozibadorligi tarixiy yoki tabiiy resurslargina emas, balki unga tez, qulay va maqbul narxda yetib borish imkoniyati bilan ham belgilanadi. Xalqaro va ichki aviaqatnovlarni kengaytirish, temir yo‘l tarmoqlari va turistik avtobus yo‘nalishlarini rivojlantirish, aeroport hamda vokzallardan turistik obyektlargacha bo‘lgan “so‘nggi kilometr” transportini yaxshilash katta ahamiyatga ega.

To‘rtinchi yo‘nalish turizmni raqamlashtirishdir. Bugungi turist sayohat yo‘nalishini internet orqali tanlaydi, chipta va mehmonxonani onlayn bron qiladi, elektron xarita va mobil ilovalardan foydalanadi. Shu sababli O‘zbekistonning turistik obyektlari va xizmatlarini xalqaro bronlash tizimlarida faol namoyish etish, ko‘p tilli raqamli kontent yaratish, elektron to‘lovlar, QR-ma’lumotlar, audiogid va yagona turistik axborot platformalarini rivojlantirish lozim.

Beshinchi yo‘nalish xalqaro marketing va milliy turistik brendni kuchaytirishdir. Turistik raqobat tobora axborot maydoniga ko‘chmoqda. O‘zbekistonning tarixiy merosi, milliy oshxonasi, hunarmandchiligi, urf-odatlari va tabiiy hududlarini maqsadli bozorlarga mos kontent orqali targ‘ib qilish zarur. Xitoy, Hindiston, Janubiy Koreya, Yevropa Ittifoqi, Fors ko‘rfazi va Janubi-Sharqiy Osiyo mamlakatlari uchun bir xil reklama yondashuvi emas, balki segmentlangan marketing strategiyasi samaraliroq bo‘ladi.

Uzoq xorij bozorlaridan tashrif buyuruvchilarni ko‘paytirish iqtisodiy jihatdan ayniqsa muhimdir. 2025-yilning birinchi yarmida “sayohat” maqsadida O‘zbekistonga 783,7 mingdan ortiq xorijiy fuqaro kelgan bo‘lib, ular tarkibida Rossiya, Qozog‘iston va Turkmaniston bilan bir qatorda Xitoy, Hindiston, Italiya, Janubiy Koreya, Germaniya va AQSh fuqarolari ham qayd etilgan [6]. Mazkur bozorlar bilan to‘g‘ridan-to‘g‘ri transport aloqalarini kengaytirish, paketli turlar va maxsus turistik mahsulotlar yaratish o‘rtacha turist xarajatini ko‘paytirishi mumkin.

Oltinchi yo‘nalish malakali kadrlar salohiyatini oshirishdan iborat. Xalqaro darajadagi xizmat uchun xorijiy tillarni biladigan, mehmondo‘stlik, servis, marketing, raqamli texnologiyalar va mijozlar bilan ishlash ko‘nikmalariga ega mutaxassislar zarur. Oliy ta’lim muassasalari va turizm biznesi o‘rtasida dual ta’lim, amaliyot, qisqa muddatli sertifikat dasturlari va xalqaro standartlarga asoslangan malaka oshirish kurslarini kengaytirish maqsadga muvofiq.

Yettinchi yo‘nalish barqaror turizm tamoyillarini keng joriy etishdir. Jahon iqtisodiy forumining metodologiyasida ekologik barqarorlik, tabiiy va madaniy resurslarni muhofaza qilish turizm rivojlanishining muhim omillari sifatida baholanadi [7]. Turistlar oqimining ko‘payishi tarixiy obidalar va tabiiy hududlarga ortiqcha yuklama keltirmasligi uchun tashriflarni boshqarish, chiqindilarni kamaytirish, energiya samaradorligini oshirish, mahalliy ishlab chiqaruvchi va hunarmandlarni turizm qiymat zanjiriga jalb etish zarur.

Istiqbolda turizm sohasida yanada katta maqsadlar belgilangan. Rasmiy manbalarda 2030-yilgacha xorijiy turistlar sonini 20 million nafarga yetkazish va turizm xizmatlari eksportini sezilarli oshirish vazifalari qayd etilgan [8]. Ushbu maqsadlarga erishish turistlar sonini mexanik ravishda ko‘paytirishdan ko‘ra, har bir tashrifdan olinadigan iqtisodiy samarani oshirish, hududlar o‘rtasida turistik oqimni muvozanatli taqsimlash va yuqori qo‘shilgan qiymatli xizmatlarni ko‘paytirishni talab etadi.

Xulosa qilib aytganda, O‘zbekistonning xalqaro turizm bozoridagi raqobatbardoshligi so‘nggi yillarda sezilarli ravishda yaxshilanmoqda. Turistlar oqimining o‘sishi, xizmatlar eksportida turizmning yuqori ulushi va xalqaro indekslardagi ijobiy siljishlar bunga asos bo‘ladi. Kelgusida xizmat sifati va standartlarini takomillashtirish, transport-logistika infratuzilmasini rivojlantirish, turistik mahsulotlarni diversifikatsiya qilish, raqamlashtirish, xalqaro marketingni kuchaytirish, kadrlar salohiyatini oshirish va barqaror turizm tamoyillarini joriy etish mamlakatning uzoq muddatli raqobat ustunligini shakllantiradi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. O‘zbekiston Respublikasi Milliy statistika qo‘mitasi. “11,7 million tourists visited Uzbekistan in 2025”.

2. O‘zbekiston Respublikasi Milliy statistika qo‘mitasi. 2026-yil birinchi yarim yilligida turistlar geografiyasi bo‘yicha ma’lumot. https://stat.uz/en/press-center/news-of-committee/69250-do-male-or-female-tourists-visit-uzbekistan-more-often

3. O‘zbekiston Respublikasi Turizm qo‘mitasi. Xizmatlar eksportida turizm xizmatlarining ulushi bo‘yicha ma’lumot, 2026. https://www.digital.gov.uz/en/uzbektourism/news/view/214969

4. World Economic Forum. Travel & Tourism Development Index 2024. https://www.weforum.org/publications/travel-tourism-development-index-2024/in-full/executive-summary-4c15006478/

5. World Economic Forum. Travel & Tourism Development Index 2024: methodology and pillars. https://www.weforum.org/publications/travel-tourism-development-index-2024/appendix-a-e8e28f48c4/

6. O‘zbekiston Respublikasi Hukumat portali / rasmiy turizm manbalari. Turizmni rivojlantirishning 2030-yilgacha bo‘lgan maqsadlari. https://gov.uz/en/news/view/114952

TRANSPORT-LOGISTIKA XIZMATLARINI RAQAMLASHTIRISHNING IQTISODIY SAMARADORLIGI